

Radate perunike

Tudi v Sloveniji trajnice s tradicijo

V naravi raste tudi v Sloveniji kar nekaj divjih perunik. Tudi vrtni križanci so prisotni že zelo dolgo. Moja mama je imela v vrtu že pred sedemdeset in več leti eno staro sorto, ki jo je baje bila prinesla iz Trsta, ko je v mladih letih živela tam. V Cerkljanskih hribih smo potem otroci vpijali lepoto tudi njenega cvetja in rodila se je ljubezen do rastlin na sploh. Tako sva z bratom Izidorjem potem v življenju kar nekaj svojega čada posvetila tudi bradatim perunikam. Izidor je že na začetku svoje vrtnarske poklicne poti, pred več kot petdesetimi leti, začel z aktivnim delovanjem v svetovnem dogajanju okrog nastajanja novih sort in njihovim ocenjevanjem. Kot dolgoletni član žirije in tudi večkratni njen predsednik na enem najprestižnejših svetovnih tekmovališč za prestižne nagrade novih sort perunik v Firencah je promoviral mnoge nove sorte žlahtniteljev iz vseh celin. Ima pa tudi registriranih kar nekaj lastnih sort pri ameriškem združenju gojiteljev perunik, ki vodi svetovni register sort perunik.

Jaz sem svojo prvo zbirko nekaj deset sort perunik dobila od brata pred približno petintridesetimi leti in od takrat zasedajo v mojem vrtnarskem delovanju častno mesto. In tudi zbirateljskemu gojenju se nisem mogla odpovedati. V najboljših časih je moja zbirka obsegala preko štiristo sort. Še v Jugoslaviji smo jih skupaj s takratnimi Ljubljanskimi cvetličarnami promovirali po razstavah v Splitu in Zagrebu in z njimi pobirali nagrade. Tudi po Jugoslovanskih mestih so se začele pojavljati po javnih nasadih in se ohranile skozi vojno viхро do današnjih dni.

Črna perunika ni popolnoma črna, kot tudi sicer v svetu rastlin prava črna barva ne obstaja, je pa črni zelo blizu. Poleg tega je tudi oblika cveta te sorte visoke bradate perunike brezhibna.

Pogled na matični nasad nizkih bradatih perunik v vrtnariji Trajnice Golob-Klančič govori o bogastvu barv in bogatem cvetenju teh zgodaj spomladi cvetočih trajnic, ki delajo konkurenco tulipanom marsikje po svetu.

V Sloveniji so začele že pred desetletji nastajati zbirke tudi po ljubiteljskih vrtovih. Do kvalitetnih novejših sort jim je na začetku pomagal Izidor, kasneje so (smo) nekaj malega primaknili tudi drugi. Danes so seveda dostopne tudi sorte, ki prihajajo od tujih in domačih gojiteljev naravnost v naše vrtove.

In kakšna je v resnici vrednost perunik v vrtovih in javnih nasadih?

Marsikdo jim zameri njihov kratek čas cvetenja. Vendar so tako lepe, da tudi ta njihova lastnost ne more zasenčiti njihove vrednosti. Pred časom je starosta slovenskih vrtoljubcev na odmevni spletni strani zapisal, sicer za neko drugo cvetlico, pa velja prav

gotovo tudi za perunike: **'Njen cvet res cveti le en dan, pa četudi bi samo eno uro, bi se jo splačalo imeti v svojem vrtu!'**

Prav gotovo zlepa ne najdemo vrste vrtnih rastlin, ki bi imela takšno bogastvo sort, kot to velja prav za bradate perunike. Poleg tega obstaja cela serija sort tako med zgodnejšimi nizkimi, srednje zgodnjimi srednjimi in najkasneje cvetočimi visokimi bradatimi perunikami. Od prvega cveta pa do zadnjega pri pravilni izbiri sort, gotovo preteče vsaj mesec dni, če ne več. In v tem času lahko uživamo v čudovitih oblikah in najrazličnejših barvah cvetja, le živo rdeče barve pri perunikah ne poznamo.

Perunike v vrtu lepo vključujemo med druge

Modra ali modra seveda ni vseeno!

Dvobarvni cvetovi ali risbe na krilcih tudi pri nizkih bradatih perunikah niso nobena redkost.

trajnice, ali pa jim namenimo poseben prostor, ki bo v vrtu dominiral v času njihovega cvetenja. Od večine trajnic pač ne moremo pričakovati, da bo ena in ista v polni formi skozi vse leto. Z njimi pa oblikujemo grede tako, da se ves čas nekaj spreminja in nekaj časa pač dominira ena, nekaj časa pa kakšna druga. In perunike so gotovo pomemben del bogastva trajnic.

Bradate perunike potrebujejo na vrtu sončno lego in propustna, z organsko snovjo bogata tla. V njih voda ne sme zastajati, sicer se ob dolgih deževjih lahko zgodi, da korenike segnižejo. Včasih slišim napačno posploševanje, da perunike rastejo ob vodi. Vedeti moramo, da je rod perunik zelo bogat in raznovrsten. Tako imamo tudi vodne in močviriske perunike (*Iris pseudacorus*, *I. laevigata* in *I. sibirica* ...), ki res rastejo tudi v vodi ali ob vodi. Za bradate perunike (*Iris barbata* in njene sorte) pa to prav gotovo ne velja. Sadike bradatih perunik, kakor tudi sadike vseh drugih trajnic, vzgojene v lončkih lahko sadimo kadarkoli, tiste bradate perunike pa, ki jih že imamo na vrtu, presajamo v času njihovega počitka poleti in v zgodnji jeseni. Spomladi jih pustimo pri miru in pozno jesensko presajanje zanje tudi ni primerno. Nikoli jih ne gnojimo z mineralnimi dušičnimi gnojili, ker bi jih to zagotovo umorilo. Njihove mesnate korenike se razraščajo po površini zemlje in prija jim, če nanje sije sonce. Zato je napačno, če jih poskušamo zasipavati z zemljo. Prave korenine pa same po sebi rastejo globlje v zemljo in iz nje črpajo potrebno vodo in hrano. Ko so starejše rastline po kakih petih ali šestih letih rasti na stalnem mestu porabile vso hrano iz zemlje in začenja njihovo cvetenje pojenjavati, jih sredi poletja izkopljemo in njihove mlajše korenike plitvo posadimo v na novo pripravljeno in pognojeno gredico, da bodo do jeseni na novo razvile korenine in jih zimski mraz ne bo dvignil na površino, kjer bi sprhnele. Prvo

leto po presajanju bo njihovo cvetenje bolj skromno, potem pa bodo spet zaživele.

Nega bradatih perunik

Če smo jih posadili na pravo mesto in v prav pripravljeno zemljo, v kateri ne bo zastajala voda, bogato pognojeno z organskimi gnojili in v kateri ni trajnih plevelov, nega ne bo komplicirana. Enoletne plevele bomo sproti populili, da bo nasad deloval urejeno. Okopavali bomo plitvo le malo časa, dokler bo med korenikami še kaj prostora. Prave korenine se razraščajo v širino in je bolje, ne jih motiti z okopavanjem preblizu mesnatih korenik. Po cvetenju sproti porežemo odcvetela cvetna stebela in ne dovolimo, da bi se razvile semenske glavice, ki bi porabile kar precej hrane, namesto, da bi jo rastlina namenila za cvetenje v naslednjem letu. Od semena itak ne bo haska, saj morebitne nove rastline največkrat niso podobne starejšim. Seme je zanimivo le za morebitne zanesenjake, ki bi morda iskali nove sorte, vendar morajo le-ti biti pripravljeni leta in leta gojiti veliko število sejančkov, jih skrbno analizirati in odbirati in morda se jim nasmehne sreča, da vzgojijo sorto, ki je še ni. Res pa je, da pravi gojitelji novih sort namenoma križajo starše z znanimi iskanimi lastnostmi. V domačem vrtu pa praktično ni možnosti, da zadenemo na loteriji in vzgojimo novo sorto z omembe vrednimi novimi lastnostmi. Ker perunike po cvetenju hitro razvijejo močne korenike, ki bodo cvetele naslednjo pomlad, se večini listje sredi poletja posuši. Takrat ga pač brez škode za rastlino in v dobrobit urejenemu izgledu gredice, preprosto odstranimo. Proti jeseni včasih listje znova oživi, zlasti pri sveže poleti posajenih ali presajenih sadikah. Zalivanje perunik na vrtnih gredah sploh ni potrebno, nič pa ne škoduje,

Trajnice GOLOB-KLANČIČ
Največji izbor kakovostnih trajnic v Sloveniji!

ŽELITE VEČ INFORMACIJ O TRAJNICAH?
Obiščite našo spletno stran <http://www.trajnice.com>
in sodelujte v **NAGRADNI IGRI**

Zasadite:

- vrtno gredo,
- skalnjak,
- ribnik....

Velik izbor dišavnih, okrasnih trav....

Vrtnarija: Vitovlje 18, 5261 Šempas
tel.: 05/307 88 10, fax: 05/307 88 11

Nizki stroški pošiljanja rastlin na dom.
Pri izbiri vam strokovno svetujemo in po potrebi izdelamo brezplačno zasadilveno skico.

če zalivamo v sosesčini rastoče trajnice ali drugo vrtno rastlinje. Sicer pa v naši klimi bradatim perunkam čisto zadostuje občasna moča, ki jo zagotavlja dež in tudi daljša sušna obdobja jim ne škodujejo, saj imajo rezervo vode v odebeljenih korenikah.

Kako vključujemo bradate perunike v nasade drugih trajnic?

Upoštovati moramo njihov poletni počitek, kot to naredimo tudi z marsikatero drugo trajnico. Kogar moti pogled na poletni počivajoče rastline, naj pač skrbi, da bo odmrlo listje sproti odstranjeval. Po površini tal razpredene korenike delujejo urejeno tudi, ko nimajo listja. Poleg tega lahko v prednji del grede posadimo nekaj ne previsokih trajnic, ki bodo poleti zakrivale pogled na počivajoče perunike, ne bodo pa jih preveč zasenčevale. Poskrbimo, da bo v vrtu in na posameznih vrtnih gredah nekaj drugega pozornost pritegnilo tudi takrat, ko to ne bodo bradate perunike. Saj je med nešteti trajnicami možno izbirati tako, da bo po nekaj cvetelo ali imelo zanimivo listje skozi vse leto, celo takrat, ko je zunaj že mraz ali ko je sneg komaj odlezel. Ni namreč res, da vsem trajnicam pozimi nadzemni deli odmrejo. Veliko je namreč tudi takih, ki počivajo poleti, med njimi pa je še več zimzelenih. Čeprav tudi tistim, ki so atraktivne le malo časa, kot n.pr. bra-

date perunike, zaradi njihove takratne lepote, niti tega ne zamerimo.

Jožica Golob-Klančič, univ. dipl. ing. hort., foto: Mojca Rehar Klančič, univ. dipl. ing. agr.

*Ena izmed prvih v mednarodnem prostoru registriranih slovenskih sort nizkih bradatih perunik s polnim imenom *Iris barbata nana* 'Mala Maja'*

Kombinacija barv med rožnato in modro barvo je pri srednji bradati peruniki uspela ameriškega žlahtnitelju.

